

Verkrijgbaar in de boekhandel of te bestellen via www.histuitg.nl

Achtereenvolgens: Inhoudsopgave en Synopsis

Inhoudsopgave

Inleiding

Een klassiek en een popconcert 17

Een onbewogen publiek

Een actief publiek

Uitsluiting door sfeer

Kunst verlangt niet 30

Kunst in vele gedaanten

Moeilijke kunst

Beschaafde burgers 47

Inhouding en verdringing

Orde, leiding en uitsluiting

Angst voor markt en techniek

Nieuwe tijden 72

Informalisering

Persoonlijke kunst

Nieuwe ontwikkelingen

Een divers aanbod
Innovatie, techniek en markt

De overheid 100

Het mag wat kosten
Een andere koers

Van hoge naar nieuwe kunst 120

Een beweging van hoog naar nieuw
Minder paternalisme, meer keus
Nieuwe tijden, nieuwe mensen, nieuwe kunst

Synopsis

Introductie

De auteur definieert het centrale thema van het boek: wat is de verklaring van het verschijnsel dat de belangstelling van hoger opgeleiden voor hoge kunst afneemt en die voor populaire muziek, musical en cabaret toeneemt. De terugloop is het duidelijkst zichtbaar bij het klassieke concert. Het bezoek loopt snel terug en het publiek vergrijst. Tegelijk is de thuisconsumptie van klassieke muziek aanzienlijk.

Eigen aan hoge kunst is een ingehouden manier van consumeren. Bij wat de auteur nieuwe kunst noemt uit het publiek zijn gevoelens op beheerste wijze. De consumptiewijze is relatief ongedwongen.

Een klassiek en een popconcert

In dit hoofdstuk vergelijkt de auteur een klassiek concert met een popconcert. Bij de eerste is het publiek stil en in zichzelf gekeerd. De ongeschreven regels hebben een alles of niets karakter. Hoorbaar met de voet meetikken of zachtjes fluisteren mag niet. Bij een popconcert is er participatie en interactie. Het publiek geeft toe aan emotionele impulsen maar houdt daarbij wel rekening met elkaar. Er zijn regels die flexibel worden toegepast. Vaak wordt er onderling of met de musici onderhandeld.

Terwijl er in de popmuziek gekozen kan worden uit uiteenlopende sferen, is de sfeer bij de hoge podiumkunsten bijna overal dezelfde, ingehouden en 'beschaafd'. Er is een monocultuur. Jongeren die hier niet van gediend zijn worden daardoor uitgesloten.

Kunst verlangt niet

In dit hoofdstuk betoogt de auteur dat kunstwerken geen intrinsieke waarde hebben; alle waarde is sociaal. Ook bestaat er geen authentieke uitvoering en is er geen meest geëigende consumptiewijze.

Dezelfde kunstwerken worden in verschillende perioden op zeer uiteenlopende manieren geconsumeerd. Naar barok muziek waar vroeger op werd gedanst wordt nu in stilte geluisterd. Ook in dezelfde periode lopen de consumptiewijzen uiteen, zoals bij een concert in een concertzaal en hetzelfde concert in de openlucht.

De problemen van de hoge kunst worden vaak verklaard uit de complexiteit van deze kunst en het gebrek aan artistieke scholing bij mensen. Maar complexiteit is relatief. En in het geval van klassieke muziek ondergaat iedereen een basisscholing, onder meer door klassieke muziek in films.

Beschaafde burgers

Dit hoofdstuk laat zien dat hoge kunst hoort bij een periode waarin de formalisering van het gedrag een hoogtepunt heeft bereikt en de burgerij zijn emotionele impulsen voortdurend en met gemak inhoudt. Gelet op de toenmalige sociaal-economische verhoudingen was dit gedrag functioneel. Het gevoel wordt verdrongen, maar bij het in stilte luisteren naar romantische muziek is er wel enig contact met eigen diepe gevoelens. Daarbij heeft de burger behoefte aan orde. Hij is zowel autoritair als volgzaam. Een kunstwereldestablishment bepaalt welke kunst en welke consumptiewijze superieur en welke inferieur zijn. Traditie en canon worden belangrijk. Er is sociale uitsluiting, maar ook een paternalistische behoefte anderen te beschaven. Daarbij is er angst voor de emanciperende werking van de markt en voor nieuwe technieken.

Nieuwe tijden

Dit hoofdstuk gaat in op het proces van informalisering in de samenleving dat in de tweede helft van de 20ste eeuw de overhand krijgt. In de hedendaagse maatschappelijke verhoudingen functioneren flexibele mensen beter dan formele mensen. Zo wordt in de nieuwe concertsituatie op beheerste wijze toegegeven aan impulsen, zoals meebewegen met de muziek. Tegelijk houdt men rekening met elkaar. Het onvoorwaardelijke 'moeten', zoals in de klassieke concertsituatie met zijn alles of niets regels, valt zwaar. De jeugd is minder formeel opgevoed, en voegt zich niet gemakkelijk in de formele ambiance van een klassiek concert.

In de informele samenleving is er meer keus, meer keuzevrijheid en meer gedragsvariatie. Het aantal muziekstijlen is groot. Artiesten zijn uitgesproken persoonlijkheden, waarmee het publiek zich kan verhouden. Hier hoort een persoonlijk stemgeluid bij. Authenticiteit, ook in de onderlinge verhoudingen, komt voorop. In dit verband bespreekt de auteur eigenschappen van jeugdculturen en het belang van ontwikkelingen in de techniek. Hij stelt dat in de wereld van de popmuziek de vernieuwing het vooral van zelffinanciering moet hebben. Pas na verloop van tijd wordt de markt belangrijk.

De overheid

In dit hoofdstuk betoogt de auteur dat het naoorlogse overheidsbeleid neerkomt op ‘meer subsidie voor minder mensen’. Het bezoek neemt af, terwijl de overheid op de prijs van concerten en voorstellingen nu gemiddeld een vier maal zo hoog bedrag aan subsidie toelegt. Dit leidt tot een legitimeringsprobleem. De uitsluiting door een ingehouden sfeer werkt te goed; ook de eigen kinderen en kleinkinderen haken af. Daarbij bestaat er een vicieuze cirkel van stijgende kosten en hogere subsidies. Stijgende kosten leiden tot hogere subsidies, waardoor instellingen niet hoeven te vernieuwen en de kosten verder stijgen, met hogere subsidies als gevolg.

In tegenstelling tot het aanbod van commerciële concerten en voorstellingen is in de hoge kunsten het aantal bezoekers op elke speler laag, vaak minder dan 20. Exclusiviteit en perfectie zijn duur, maar de bezoeker lijkt niet bereid hiervoor te betalen. De prijs van popconcerten is nu 50% hoger dan die van klassieke concerten.

Vaak ontvangen vernieuwende kunstenaars onmiddellijk na de kunstopleiding al subsidie. Dit leidt tot innovatie die interessant is voor specialisten maar ontoegankelijk blijft voor een groter publiek.

De laatste decennia verandert het overheidsbeleid. Subsidie wordt nu ook gebruikt om de aanbieders meer publieksgericht te maken en dat begint vruchten af te werpen.

Van hoge naar nieuwe kunst

In het slothoofdstuk wordt puntsgewijs aangegeven dat er over de hele linie een beweging gaande is van hoge naar nieuwe kunst. Aan de randen van de gevestigde kunstwerelden ontstaat een nieuw elan. Er worden naast de bestaande producten nieuwe ontwikkeld met meer vrijheid voor de consument en een meer informele sfeer. Vooralsnog overheersen bij de kunstwereldelites argwaan en paternalisme. Toch lijkt het erop dat het tij van een teruglopende belangstelling gekeerd kan worden.